

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ПІДПРИЄМНИЦТВО

ЧАСТИНА 1

навчальний посібник

Вінниця 2022

УДК 338.22(07)

П75

Рекомендовано Вченою радою
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(Протокол № 7 від 22 грудня 2022 р.)

Рецензенти:

Фіалковська А.А. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом Одеського національного економічного університету;

Ярова С.А. – директор Вінницького муніципального центру інновацій;

Печалін О.В. – Голова правління Громадської організації “Спілка підприємців “СТІНА”.

Колектив авторів:

О.С. Трегубов (керівник авторського колективу), О.Л. Андронік, І.О. Ахновська, В.Є. Болгов, А.В. Воронін, В.О. Ключковська, С.В. Козловський, Ю.Б. Костенюк, Л.В. Олійник, Ю.В. Солоненко.

Підприємництво. Частина 1: Навч. посібник / [Андронік О.Л., Ахновська І.О., Болгов В.Є. та ін.]; під заг. ред. О.С. Трегубова – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. – 540 с.

У навчальному посібнику розглянуто теоретичні аспекти підприємництва як виду господарської діяльності людей, правові основи ведення бізнесу в Україні, практикоорієнтовані алгоритми започаткування власної справи та функціонування суб'єктів підприємництва, передусім фізичних осіб-підприємців. Матеріал посібника адаптовано до умов господарювання сучасної України. Посібник допоможе майбутнім підприємцям оволодіти таємницями підприємництва, знайти свій шлях до успіху, впевненіше вести власну справу. Для студентів, аспірантів, викладачів, фахівців у сфері підприємництва, майбутніх та діючих бізнесменів.

УДК 338.22(07)

© ДонНУ імені Василя Стуса
© Колектив авторів

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА	
1.1 Проблема підприємництва в економічній теорії	7
1.2 Підприємництво як сучасна форма господарювання	17
1.3 Концепції підприємництва	26
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	
2.1 Історія підприємництва	39
2.2 Підприємництво сьогодні	48
2.3 Підприємницьке мислення, бачення та цілі	59
РОЗДІЛ 3. ВІД ПРОБЛЕМИ ДО ІДЕЇ	
3.1 Вирішення проблем для пошуку підприємницьких рішень	78
3.2 Дизайн мислення	94
3.3 Дослідження потенційних можливостей для бізнесу	123
3.4 Конкурентний аналіз	137
3.5 Креативність, творчість та інновації	158
3.6 Генерування та вибір підприємницької ідеї	164
РОЗДІЛ 4. БІЗНЕС-МОДЕЛЬ	
4.1 Основи бізнес моделювання	176
4.2 Типова структура бізнес-моделі	188
4.3 Технологія бізнес моделювання	202
РОЗДІЛ 5. БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ	
5.1 Цілі бізнес планування	212
5.2 Структура бізнес планування	224
5.3 Логіка розробки бізнес-плану	235
РОЗДІЛ 6. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	
6.1 Сутність стратегії підприємницької діяльності та підходи до її визначення	253
6.2 Аналіз зовнішнього середовища прямого та непрямого впливу як основний етап розробки стратегії	261
6.3 Реалізація стратегічного плану та стратегічний контроль	280
РОЗДІЛ 7. БІЗНЕС СТРУКТУРА	
7.1 Юридичні аспекти функціонування підприємницьких структур	293
7.2 Організаційно-правові форми здійснення підприємницької діяльності	300

РОЗДІЛ 8. ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСІВ	
8.1 Фінансові ресурси підприємницьких структур	310
8.2 Матеріальні ресурси	322
8.3 Нематеріальні ресурси	334
8.4 Трудові ресурси	358
8.5 Управління ресурсами протягом життєвого циклу підприємства	363
РОЗДІЛ 9. ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ	
9.1 Основи бухгалтерського обліку для підприємництва	380
9.2 Вибір системи оподаткування	388
РОЗДІЛ 10. МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА У ПІДПРИЄМНИЦТВІ	
10.1 Методи та інструменти маркетингу для підприємців	395
10.2 Маркетингова стратегія та маркетинговий план	403
10.3 Підприємницький бренд	415
РОЗДІЛ 11. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ РИЗИКИ, БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА	
11.1. Види підприємницьких ризиків	425
11.2. Управління ризиками	433
11.3. Способи зниження ризику	448
11.4. Сутність та процедура банкрутства	455
11.5. Методи діагностики ймовірності банкрутства	467
РОЗДІЛ 12. ЕТИЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМЦІВ	
12.1 Етичні питання у підприємництві	473
12.2 Корпоративна соціальна відповідальність	479
12.3 Розвиток культури етичної досконалості	488
РОЗДІЛ 13. УПРАВЛІННЯ СТАРТАП-ПРОЄКТАМИ	
13.1. Розробка та обґрунтування стартап-проекту	501
13.2. Управління стартап-проектами.	515
13.3. Комерціалізація стартап-проектів	523
ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	530

ПЕРЕДМОВА

Найважливішою основою розвитку економіки є розвиток та вдосконалення підприємництва як особливого виду господарської діяльності. Українська спільнота все більше усвідомлює, що підприємництво є одним з найважливіших чинників розвитку національної економіки. Більше того, підприємництво є передумовою інноваційного типу економічного зростання, який базується на підприємницькій ініціативі в сфері науковотехнічної та організаційно-економічної діяльності.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна підготовка фахівців з підприємництва, які мають глибокі теоретичні та практичні знання, можуть узагальнити наявний досвід країн з розвинутою економікою, розробити план дій щодо впровадження інновацій в господарську діяльність вітчизняних підприємств. Підготовка фахівців з підприємництва потребує видання навчальної літератури, яка б враховувала специфіку ринкової економіки, законодавче і правове поле, в якому здійснюється підприємницька діяльність.

Метою даного видання є окреслення основних завдань та принципів здійснення та розвитку підприємницької діяльності, розкриття її специфіки в різних видах господарювання, висвітлення алгоритму започаткування, розвитку та вдосконалення підприємництва.

В навчальному посібнику розкрито: теорію та еволюцію розвитку підприємництва; питання вирішення проблем для пошуку підприємницьких рішень, дизайну мислення, дослідження потенційних можливостей для бізнесу, генерування та вибір підприємницької ідеї; технологію бізнес-моделювання; сутність стратегії підприємницької діяльності та підходи до її визначення; юридичні аспекти функціонування підприємницьких структур; планування ресурсів та управління ресурсами протягом життєвого циклу підприємницької структури; основи обліку та оподаткування для підприємництва; формування маркетингової політики у підприємстві; підприємницькі ризики та способи управління ними; етичну та соціальну відповідальність підприємців; питання управління та комерціалізації стартап-проектів.

Кожний розділ навчального посібника містить ключові слова, питання для обговорення, кейси, тренувальні вправи.

Навчальний посібник підготовлений колективом авторів, кожен з яких має великий досвід викладацької, наукової та практичної діяльності. Авторами окремих розділів є: канд.екон.наук, доц. О.С. Трегубов (передмова, теми 10, 13); канд.екон.наук, доц. О.Л. Андронік (тема 9), канд.екон.наук, доц. І.О. Ахновська (тема 3), канд.екон.наук, доц. В.Є. Болгов (теми 4, 5), канд.екон.наук, доц. А.В. Воронін (тема 8, 11), канд.екон.наук, доц. В.О. Клочковська (тема 1), доктор екон.наук, проф. С.В. Козловський (теми 7, 11), канд.екон.наук, доц. Ю.Б. Костенюк (теми 6, 12), канд.екон.наук, доц. Л.В. Олійник (тема 2), канд.екон.наук, доц. Ю.В. Солоненко (теми 8, 13).